

EXCELSISCO

Miguel Santubaren Eliza

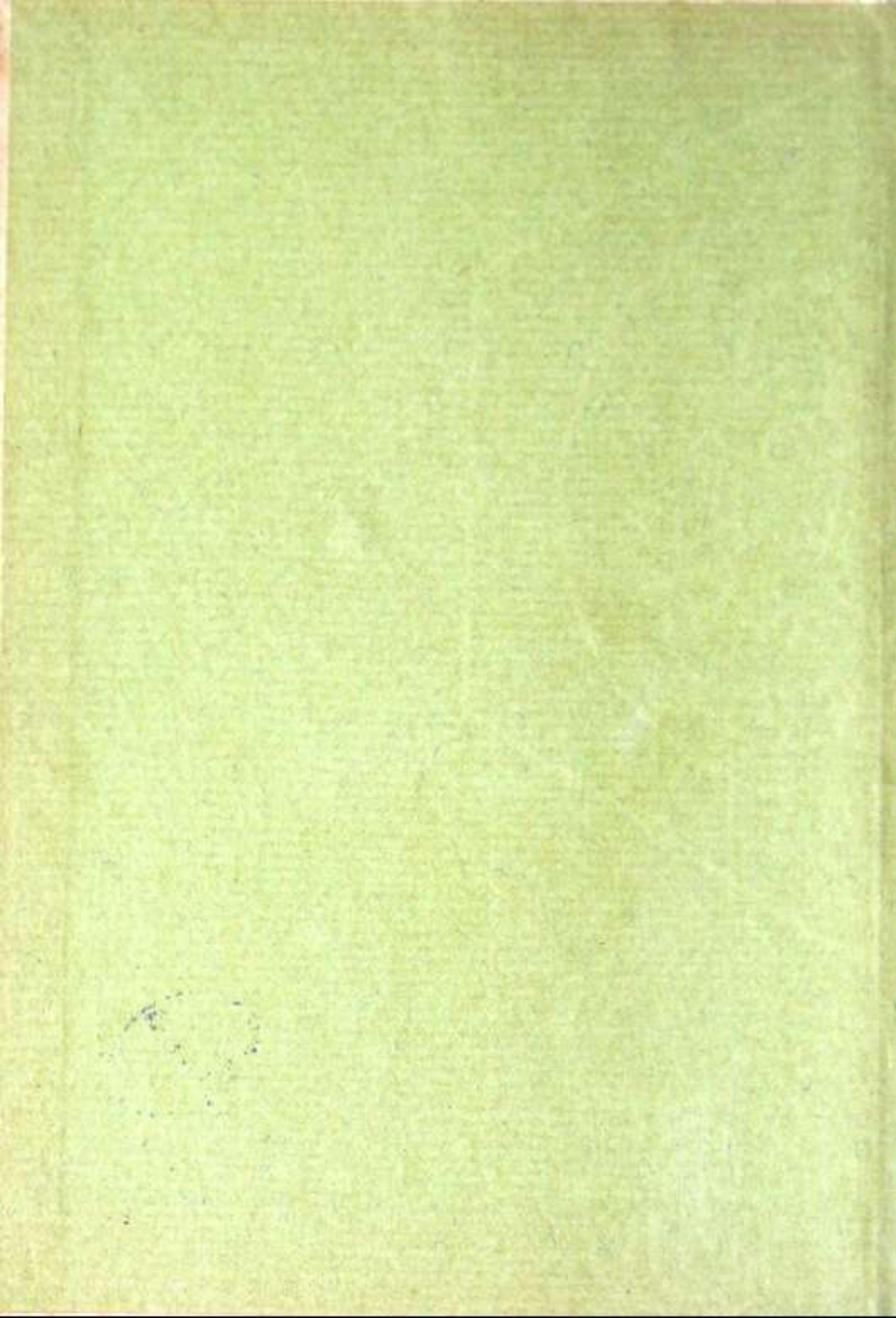
Antziñaco esanac eta condaira

BESTE LIBURU BATZUETATIO
NAPAR BATEC

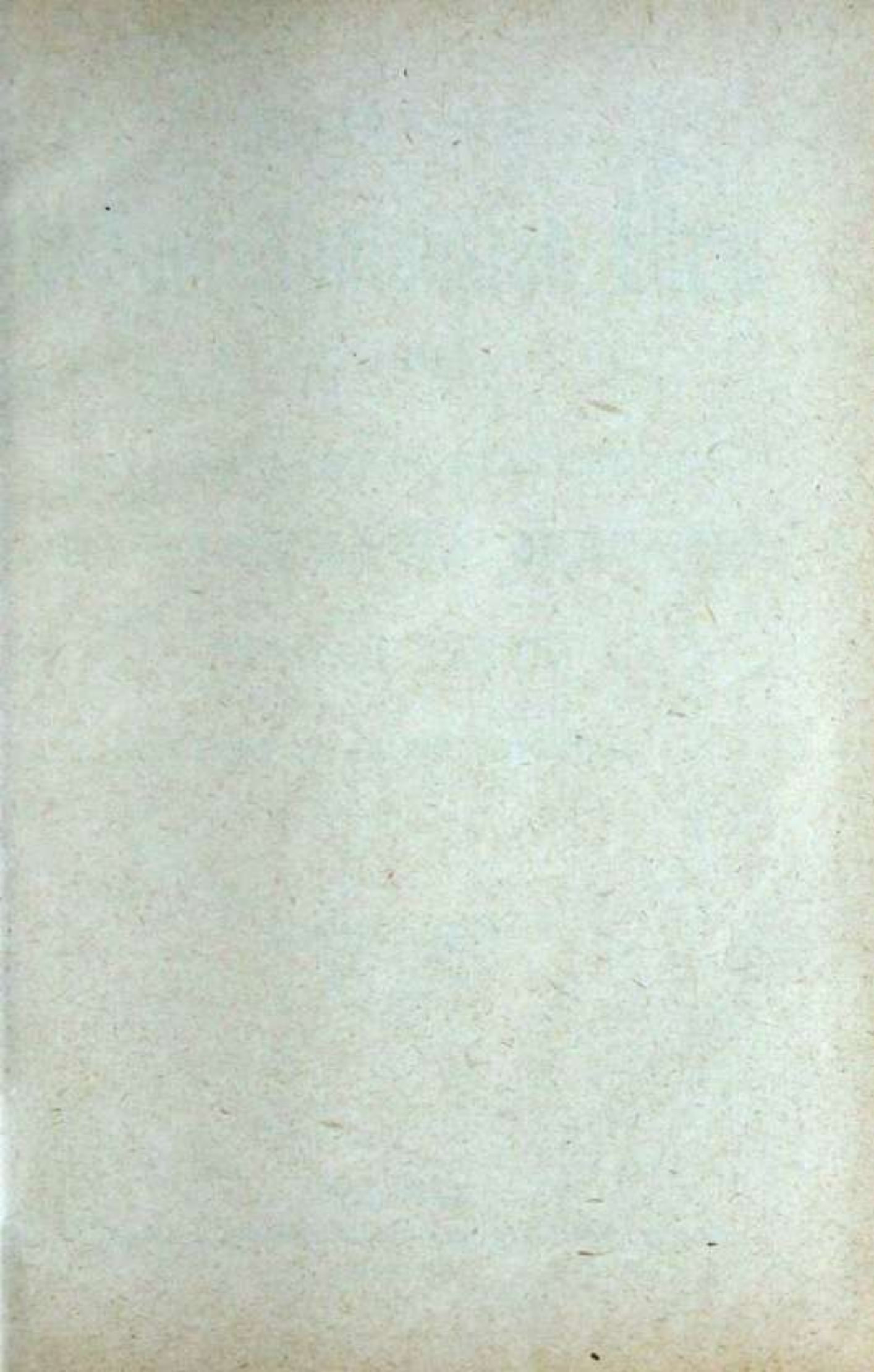
ATERA DUAN LIBURUCHOA.

Tolosan:—E. Lopez-en moldeteguiyan,
1906-garren urtian.

H- 41726

AIN
3477

R- 43866

EXCELSISCO

Miguel Santubaren Eliza,

ANTZIÑACO ESANAC ETA CONDAIRA
BESTE LIBURU BATZUETATIC

NAPAR BATEC

ATERA DUAN LIBURUCHOA.

TOLOSAN:

Eusebio Lopez-en moldeteguiyan, 1906-garren
urtean.

Eguille Eusebio Lopez-ena da.

Obispado de Vitoria.

Por las presentes damos nuestra licencia y autorización á don Eusebio López, editor, vecino de Tolosa para que imprima y publique la traducción al bascuence del libro titulado "*El Santuario de san Miguel de Excelsis*", toda vez que á juicio del censor nada contiene que se oponga á la fé ni á la moral católica.

Vitoria 1.º de Octubre de 1906.

† JOSÉ, Obispo de Vitoria.

Sr. D. Eusebio López,

TOLOSA.

OBISPADO DE PAMPLONA.

El Excmo. é Itmo. Sr. Obispo de la Diócesis, en cuanto á él pertenece, concede licencia para que pueda imprimirse y publicarse la traducción en bascuence del libro titulado "*San Miguel de Excelsis*", en atención á que, habiendo sido revisada, se ha encontrado conforme con el original, así como concede cuarenta días de indulgencia á todos los fieles diocesanos que hagan la novena al Santo Arcangel, según indicación del libro, por cada día que la practicaren, debiendo tenerse en cuenta que para la impresión en Tolosa es necesario recabar la competente autorización del Excmo. Sr. Obispo de Vitoria, sin el cual no puede darse á la imprenta.

Dios guarde á V. muchos años.—
Pamplona 17 de Febrero de 1903.

Juan de la C. Lacunza

Pbro. Secretario.

Sr. D. Eusebio López, editor,

TOLOSA.

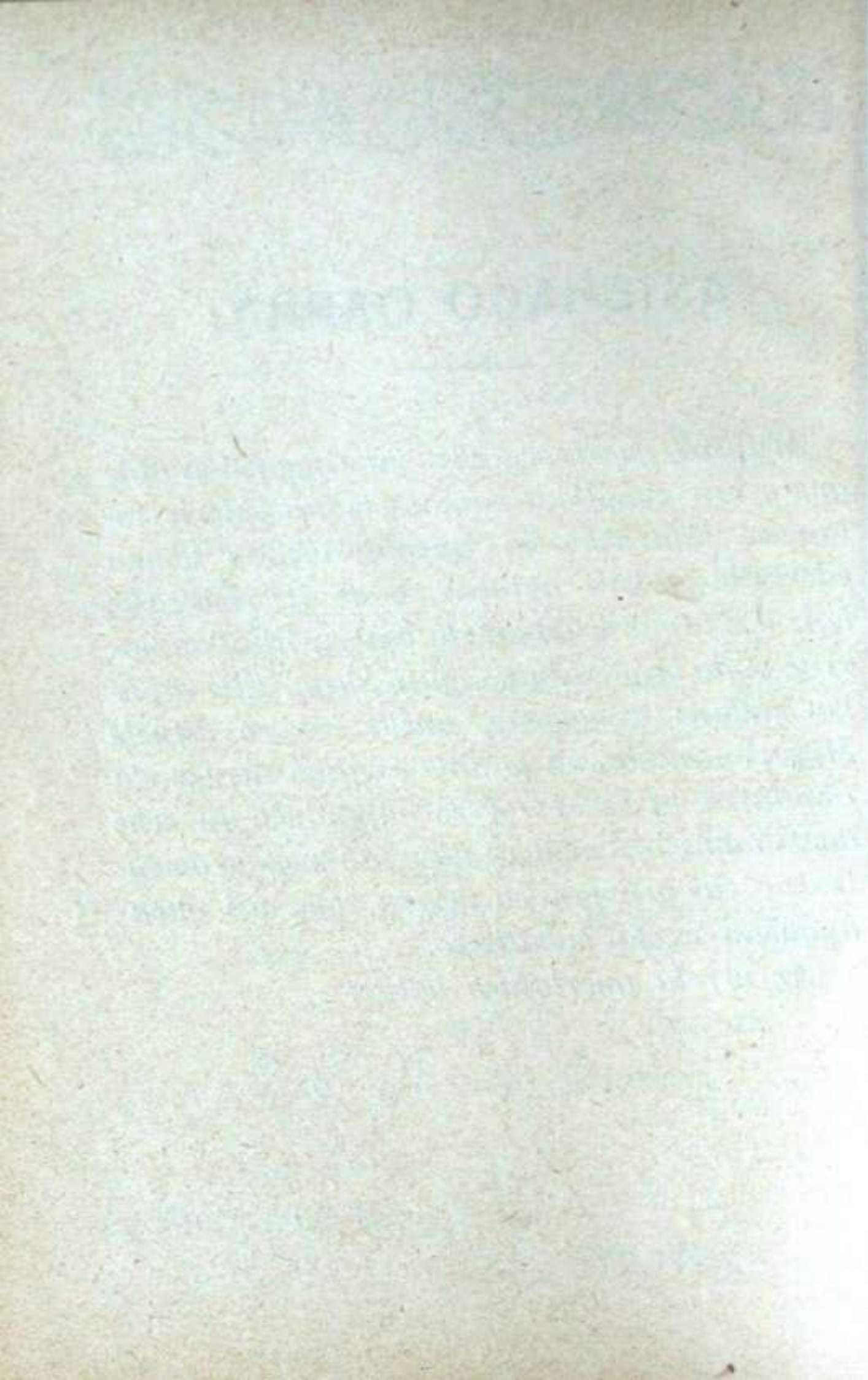

ASIERACO OARRA.

Aralarco guertaera chit jaquingarriya alde guziyetan zabaltzea baño beste lanbideric eztaucan liburucho au Burgui aitaren liburu ederretic zerbait artubaz, beste itzcribatzalle batzuen lanac icusiyaz, ta esaera illunssamarra ondo beguiratuta eguin degu. Eliz ospatsu artara dijoazenac onela icasico dituzte Miguel santubaren gañeco jardute zarrac eta Condaira, ta icaste orrec lagunduco du eche doatsu onec animentzat dauzcan mesede omentsubac eta bereganaco jayera, guc nai guenduquean bezela, zabaltzeco.

¡Ay orrela guertatuco balitz!

M. J. E.

LENBIZICO ZATIYA

ANTZIÑETACO ESANAC.

I.

¿Jaincoa bezelacoric nor?

Cristandadearen zazpigarren eunquiya, España Godoaren mendean zegolaric, guertaera entzungarriyetan oso ugariya izandu zan. Oyetan aundiyenetacoa Mairuben etorrera garratz-aserrea da. Mairuben esetsi (1) onec eguinquizun bi zecarzuquiyan: bata, cutiziz beteric beguiratzen zuten gure lur aberatsa berenganatzea; bigarrena, Jaincoaren laguntza santuz toqui guztiyetan zabalduric zegoan zeruco dotriña ta siniste maitagarriya Iberotarren Erritic quentzea. Mairuben sarrera galga-

(1) Arremetida.

rrí oni lagundu ziyoten zearca ta urrutitic, aldetic edo zuzenean, berbertatic ta aurrez aurre ere, godotar Erregue batzuen artezque edo aziertu-ezac, eta gaiztaqueriyac, batezere Witizarenak eta Españico guizon aundi batzuen desleyaltasun lotsagabeac. Gure condairaco guertaera au danoc daquiguna da, ta erregue ta errientzat betico eracuste ósasungarrizco bat.

Euscal-erriyari dagoquion aldetic, esango digun gauza guztiyen argui bezela, ta bide batez, condairaren betegarri izan ditezen, ipiñico ditut emen gauzacho batzuec.

Gaur Naparroaren izenarequin ezagutzen degun, Ebrotic onunzco lur-zatiak, etzenkan muga jaquiñic, orain dan baño andiyagoa zan, ta lenbizico guizal diyetatic guda gogorren bitartez gordetzen zuan izate berezcor ta uztarrigabea. Gure mendi ta basoac eta menditarren ausardi, odol-berro ta indarrac escudatzen zuten gure Erri maitea, arra bete bidean canpotar etsayai barrura sartzen utzi gabe; bada canpotar oyec bere irabazquidetan gueyen gueyenera eldu ziranean, Iruñan egotea baño ascozaz gueiago etzuten irichi. Zortzigarren-

go eunquidan, beti alcarren etsai ziran godo ta euscaldunac, erasotzalleac eta erasotubac, etengabeco gudetan zebiltzan, ta gauza jaquiña da. Taric ec Andaluzi aldetic lenbizico sarrera gaistoac eguin zituanean, don Rodrigo godoen erreguea Euscalerrian zegoala, lenago ere eguiñ izan zuan bezela bere jendea prestatzen, euscaldunen lurra bereganatuco zuan uste zoroan.

Beñere adisquidetu ezin ziran etsai-oyec oso ederqui elcartu ziran biyen etsai gogorraren aurrean. Etzuten paqueric *firmitu*, bada paque-legueac eguiteco astiric etzegoan: beguiratu zuten zerura, ta icusi zuten cristau danac maitatzen zuten Lanburuba, gurutze Santuba, Mahomatarren oñazpiyan gueldituco ezpazan, siñiste oneco jente guztiyen laguntasun ta indarraren bearrean zegoala. Ta orregatic, mahomattarrac aurrez-aurre billatu zuten gurutzeagatic iltzeco-prest zegoan Cristau-erri bat, eta godoen erreguetasunac amaitu ziran egunetan, sortu ziran erreguetasun berriyac, Asturiasen Pelayorequin, Teodomirorequin Betica-aldean, ta uri, mendi ta iba-

orretan escutarmaren gañean jaso zuten Garzia Jimenez jaunarequin Naparroan. Iru toqui abec oso egoquiyac ziran gudetaraco ta iruretan alchatu zuten salbatzallearen gurutze santuba, ta bere itzalpean asi ziran, nolatan jaquin gabe galdutaco erriyac berriz irabazten, umantasuneco gudic gogorrenaren bitartez.

Ezta siñisterraza naparrac bereala sortu zutela, ainbeste urtean, guero berezcoegondu zan Naparroco erreguetza; baña gauza ziurra da beintzat mahomatarrac zer carten indarraren contra cristau guziyac bat eguin zutela, beren burubac gorde bearrac eta bata-besteaganaco-gorrotoac zecarzquiyan calteac quendu nayac eracarri zituala, uri, ibar ta erri-batubetaco aguintari guztiyac, danentzat Jaun bacarra auquertzera, Jaun ori izan zediñ, echeco atietan zegoan mairu etsayaren aurrean, Erri guziya zuzendu ta guidatuco zuan guizona.

Era orretan, lenago alcarrequin anai-guda gaiztoetan bizi ziran jenteac beste bizi izateco guisa bat artu zuten, ta ordu-tic aurrerantzean, guztiyen cristautasunari bacarric beguiratzen ziotela, zaldun ba-

coitzac bere sinistea ta bere sorterriya es-
cudatu zituan; ta sorterriya ta sinistea izan
ziran, besteric gabe, blyotza berotzen ziyoe-
ten sugar ongarriyac, eta beste laguntzic
bear izan zanean, Jaungoicoac ecarri zuan
bere bide zuzenetatic danen artean auque-
ratutaco zaldunic zaldunena.

II.

Jaungoicoac auqueratuba izatea baño
beste gauzic etzuan bear ondorengoen-
tzat, baña gauza ziurra da, orduco guer-
taeren condairatzalle guztiyac diytenez,
Teodosio de Goñi egun ayetaco zaldu-
nic arguitsuenetacoa zala, *valle de Goñi* (1)
erderaz deritzayon ibar ederraren jabea,
ta laster erreguetasun berri ta berezco-
rrean jarri bear zuten sorterri maite orre-
tan chit escubide andicoa. Denoc daquigu
Euscalerrico zaldun guziyac laguntzen ziyo-
tela sorterriari, batzuec gueyago ta besteac
guchiago, baña danac alzuten bestean,
batzarretan esonde edo *conseju* onac ema-

(1.) *Goñico Ibarra* Iruñatic iparpe aldera lau le-
gua inguruban arquitzen da, mendi tontorrez ingu-
raturic eta Urbasa ta Andia izeneco basoen egüer-
dialdeco aldapa azpiyan.

naz, gudaco ordubetan beren indar ta ausardi guztiyarequin; ta gauza jaquiña da, gañera, malru ta cristabac alcarren artean zerabilten guda gogor artan, isillica-co eguinbide ta irabazbideren batzuec ere bazirala, gaur dan egunean bertan judubac darabiltzten lanac eracusten diguten bezela. Goñico zaldun leñarguiyac enura ta duda gabe zan jatorri arguitsucoa, echadi chit andi ta onean jayoa: artacotzat artuco zuquean beintzat edozeñec 707-garrengo urtean, bere jaureguitic irten da guerrara dijoala icustean, bere eche oneco ta bere eztayetaco gozotasunac alde batera utziric; bada ezconduba zan Goñico zaldun au, doña Constanza Butron ta Biandra zeritzayon emacume gazte, barru ta canpotic ederta inguru guztiyetan oso birtutetsuaren izen ona zeucanarequin, egun ayetaco condairatzalleac diyotena siñistu bear bade-gu.

Zaldun orregatic esaten deguna, eguiya dan edo ez, emen bereala ipiñico ditugun guertaeretatic ezagutu dezaquegu ongui. «Beti ta guztiyac iduqui izan dute guizon arguidotzat,» seascatic zecarren asiera on ta

andiquiyetacoagatic, bere onorearen apain-
duriyacgatic eta bere ausardi leñarguizcoac-
gatic; ta orrezaz gañera naparren Erre-
gue izateco diñatzat, ta egundaño garaitu
eztuen erri onen aguinteraco guizon ego-
quitzat artu zutelaco. Ala ta guziz ere gui-
zon illcor ta argala zan aldetic, utsaldi-
yen batzuec izango zituala uste degu, bada
zerbaitetan uts eguiten eztuanic eztago
lñorcho, ta egun ayetaco guertaerac e-
maten duten arguira beguiraturic, ezta
gueyeguizco esatea izango, zaldun orrec lo-
tugabeco griña gaiztoen batzuec bazitua-
la, ta bear bada, Jaungoicoac ala naíta, gri-
ña oyen azpiyan menderatuba egonduzala
lenbizi, bere animaco indarrac guerora
obequi ezagutubac izan zítezen.

III.

Esaera zarrac diyonez, Errotabide deri-
tzayon Val de Ollo-tic Goñiraco bidean,
bere echera zetorrela, zerbait gauza gais-
toen bat guertatu zitzayon, ta guertaera
orrec oquertu zizquiyon Goñicoari bere bi-
zitzaco izaquera ta ibillera on guztiyac.
Bere gogamenen barruban sartuba ta bere

nal-izate guztiyac iristeco amesetan zijoa-
laric, icusi zuan bere beguiyen aurrean bas-
elizachoetan bacarric eta otoitzean ego-
ten ziran guizon oyetaco baten antzeco bat
bere jazquera luzean chit ongui batua, be-
tico bizitza latzean bazegoan guisaco ar-
pegui argalarequin, bere adierazi-nai illun
ta arrigarritzcoaren bitartez gauza andiyac
aguertzera balijoa bezela. Teodosi oso
arrituric guelditu zan, bada egun artan ar-
taracoac zeuzcan blotza ta anima; ta ez ba-
carric arritu, baita ere oso miñbera ta oña-
zez beteric guelditu zitzayon barru guztiya,
illeta soñu negargarriyarequin, besteac oiez
bezelaco guizon arrec esan zizquion gau-
zac aditzean. «Bere santu-ichuraco esate
beltzarequin gauzic oquerrenetaco bat
siñisterazi zion. Teodosio jaunaren
onore zaintzallea bazan irudira, ta jaun
onen gaitzac erruqui ematen baziyon beze-
la, aguertu ziyon, emasteac saltzen zuala,
aditzera emanaz, echeco morroi dollor ba-
tec laguntzen ziyola emazteari echearen
izen garbiya loltzen zuten gaistaqueri guz-
tiyetan. Ta gauza au dana, mallaric malla,
chit ongui auqueratutaco itzaquin esan

ziyon ta, zaldun leñarguiyari odol guziyac iraquiten iplñiric, edozer oquerqueri ta ezbearreco gauza eguiteco zoriyan jarri zuan.» (¹)

¿Zein zan guizon ura?...«beti siñistatu izanda, ichuriqueriz, ta guizon birtutetsubaren iduriz jantzitaco deabru bat zala,» dio A. Burguic; eta deabruqueriya da eguiz, zaldunac zituan argaltasunen billa irten ta betico zoriontasuna galtzeco zoriyan jartzea. Teodosio jaunaren griñac pistu, e- chera emaztearen besoetan maitetasunaren epeltasuna gozatzera zijoan eric onena billatubaz, ta zaldunaren nequetasu- netic bertatic norbere gogamen gaistoaren alde zerbait ateratzea, deabruqueriya da, Españi guziyan igaro bear zuten guertaera negargarriyen laguntzaraco deabrubac as- matu zuen oquerqueriric gaistoena; bada Goñico zaldunac Españiyaren alde chit gauza on asco eguin zezaquean. Ederqui jaquin zuten bai, orain icusico degun be- zela, icaragarritzco oben (²) batentzat au- querazco lurra billatzen, oben zital au bere

(1) A. P. M. Burguic len esandaco liburuan.

(2) Crimen.

eguilleac nai zuan baño gueyagora eramanez.

Salaqueta (1) beltz onec Teodosioren biyotzean nola izan zuan toquiya, guertaera au alderdi bitatic beguiratuta ezagutu guenezaque. Alde batetic, salatzalleac zerraman jazquerac pistu zuan zaldun cristabaren anima, ta sinisterazi ziyon, eleiz guizon batec, bacartadean ta birtute ascoren erdiyan bizi zan guizon batec, alaco gauza astunaren gañean eziñ zezaqueala burutaziyo itzeguin, ta guezurric esan; beste aldetic, bere onorearen gogamenac griña gaistoac ematen ziyoten subac, gudetaco gora-bera ta nasteac, itzeguin zitzayon toqui ta ordubac zeucan itzaltasunac, eta gorputzeco nequeac berac, illundu ziyoten buruco arguiya, ta etzuan Teodosioc beste bide ta asmoric artu, esan ziyoten gauza oqueringarriya eguiya ote zan edo ez, bere beguiyequin icustea balzic. Constanzen betico leialtasun ta birtute andiyac gogoratuco zitzazquiyo uste degu; baña bere animaconaigabeac, emaztearen esquergabe-

(1) Delación.

tasuna beguiyen aurrean jartzen zion iru-
dipen biziyac, eta biyotzeco amorruac ichutu
zuten oso, eta beste gogamen edo pensa-
mentu guziyen gañetic curruca edo bengan-
tzaraco gogamena guelditu zitzayon nagu-
si ta aguintari.

IV.

Iñoren oarte (1) mendean jarri zan Teo-
dosio edozer gaistaqueri eguiteco prest, eta
gabac lagundu zion bere asmo charretan.
Gabaren illuntasunean estalduba sartu zan
bere echera, iñoiz ez bezela, bazter escutue-
tatic barrura, ta nola ezagutzen baitzitan
guela guztiyac ongui, iñore icusigabe eldu
zan senar emaztien oyeraño, ta icaraz bete-
ric zeuzcan escuben icutubarequin, ezagutu
zuan gorputz bi zeudela oye artan, ajolaga-
beco lo ederrean. Teodosio etzan ezta-bai-
dan ta *dudatzen* jarri: atera zuan bere ez-
pata, ta, gueyago gabe, sartu zuan ezpata
ori gorputz ayetan azcar ta gogor ta oyeco
biyac, lo gozoan zeudela, arquitu zuten
eriyotza arrigarri bat eta beste bizitza obe
ta irauncorragoco batean esnatu ziran.

(1.) Sugestión.

Bere eguitada icaragarritzcoa amaitu ondorean, zaldun ichutuba, isillic, eta echera sartzeko eramán zituan bidietatic, irtenzan canpora bere lotsa ta oben gaistoa gogoratuco etzitzayon toqui urrutiyetara igues eguiteco asmoan, baña bere asmo guziyac Jaungoicoac deseguin zizquiyon bereala.

Bazijoan iguesi gure zalduna ta aranon billatzen duan aurrez-aurre, elizatic echera datorrela, bere emaztea berbera. Doña Constanza, añ ustegabe senar maittea arquitean, erdi-choraturic gueldituzan. Teodosio berriz, oyan ilda gueldituzala uste zuan emaztea billatzean, beti bezela leyal ta ona, bildurrez beteric, oso motelduba ta zeresan etzequiyala guelditu zitzayon beguira.

Utzi zayogun itza A. Burgui jaunari: «¡Zer pozez betea guelditu zan Constanza ainbeste denboran echetic canpora zebillen bere senar maitegarriya icustean! ¡Zeñ mutuba Teodosio, biziric arquitean iltzat utzi zuan Constanza! ¡Zeñ saminduba guero bere erruba ezagutzean, ta ezpata zorrotzarequin oyan illotzic utzi zituanac zein-

tzu ziran jaquitean! Galdetu ziyon emazteari nondic zetorren, zertan zebillen, ta zein ziran bere guela ta oyan lotan zeudenac. Galdera oni erantzun ziyon emazteac, Teodosio canpoan zebillen bitartean bere gurasoaquin zer eguin zuan: echera ecarri ayec obequi zaintzeagatic, eta arratsalde artan, apariya eman ta guero, ezconberriyen oyan ipiñi, ohea zalaco, ta berac, Constanzac, otoitz aldi bat eguitera elel-zara irten.»

Ezta irudimena asco estutu bear jaquiteco nolaco arri, eta samiñ beltz, sacon negargarriyan erorico zan ustegabeco guraso illtzalle au. Bacardadeco guizon guezurtiyac esan ziyon ipuya sinistaturic bere biyotzean eguiñ zuan amorrusco gazteluba erori zitzayon bat-batera, ongui lotugabe arri cascarrez eguindaco chabola erortzen dan bezela; lantubata negarra zeriyoia, esan zion bere emazte bildurtiyari zer eguin zuan, nola ta zergatic bere naigabe icargarriya ezin iñola arindu zualaco; eta gurasoac ill ondorean bereala biyotzaren erdira etorri zitzayon damu sacon eguizcoac Teodosioren izate guztiya bete zuan, eta,

zeruco intz gozoa bezela, biyotzaren gañe-
ra erori zitzayon Jaungoico zuzenaren
erruqui santuba. Constanzac eramanpen an-
diyarequin jaquin zituan bata bestea baño
samñagoa ziran albiste biyac: bere leyalta-
suna ezta baidan jarri zuala Teodosioc:
alta ta amaguiyarrebazar onbidetsubac be-
ren seme Teodosioren escubarequin illac
izan zirala.

Orrela izan zan alboerriyetaco guizon
guziyac izuturic utzi zituan oben icaragarri
an; orrela izan zan Goñico zaldunaren
ibilbideac oquertu zituan guertaera; ori
izan zan, san Miguel Goiainguerubaren bi-
tarteaz Euscalerriyari laguntasuna emateco
Jaunaren erruquiyac billatu zuan asiera ta
zimenduba, bada Goiaingueru orrentzat zu-
ten naparrac, eta batez ere Teodosioc, de-
boziyo edo beguirune ta maitetasun andiya.

Zerutar gudalariyen aguintzalleagana
biyurtu zituan bere beguiyac guraso-illtzalle
errucarri onec, eta bere otcoitz bero ta si-
ñiste sutsuban arquite zuan bere saminta-
sun neurrigabea gozatzeco ezti piscacho
bat.

Beñere sendatu ezingo zandoecabetasun orrec ematen ziyon naigabearen erdiyan, donede edo relijiyoan billatu zuan Teodosloc animaraco poz apur bat. Icusi zuan beraceguindaco oben arrigarriyac oi-ez bezelaco ta eracusgarri oneco miñari (') ta neque bear zuala, ta Jaungoicoaren ontasunac eguiten ziyon deadar samurrari jarraitzeco asmoetan zegoala, ezagutu zuan Lurrean Jaungoicoaren ordezcó ziranac bacarric ipiñi zezaquiyotela gauza guziyen Eguille onari eguin ziyon Iraintasunac bear zuquean miñari edo neque osasungarrizcoa.

Antziñaco liburu zar batzuec diyote, Teodosio Goñico apaizaren aguinduba eguiñaz, san Marziano apezpicoagana joan zala Iruñara ta apezpico santu onec, guertaeraren arrigarritasuna icusi zuanean, edo Teodosioren damu ta umiltasuna ezaguturic, aguindu ziyola joan zedilla Erromara, Aita Santubaren oñetan auspeztu, ta bere escubetatic, arc bear zuan miñariya artu zezan. Dana dala gauza ziurra da beintzat,

(1.) *Miñaria*.—Penitencia.

Teodosio Erromara joan zala Juan VII-garrera S. Pedroren ondorengo ta, Lurrean, Jesusen Ordezco zegoala.

Erroman eman zituan Teodosioc eguizco damutasunaren aguergarri onac, an aguertu zuan Jaungoicoaren nai izatea eguiteco zeucan gogo zintzoa, an eracutsi zuan cristautasuneco siñiste bero ta santuba, Jaungoicoagandic bacarricichedoten zuan pecatubaren parcaziyoa escatubaz. Etzitzayon ucatu: eman ziyon Aita Santubac parcaziyoa, sendatu zion biyotza esonde edo *conseju* onen bitartez, ta guizon guztiyentzat eracusgarri izan zediñ, eman ziyon neque, lan ta miñari gogor bat, nondican sortu zan condaira onen jatorri ta asieraco mirari andiya.

Aita Santubac aguindu ziyon jarri zezala guerriyan burnizco cate astun lodi bat, eta uro edo erribatuetan egundañõ sartu gabe, ibilli zedilla beti eremu edo basamortuetan, cate ura berez urratzen zitzayon artean, ta esan ziyon cate orren berezco ascatze edo urratze ori izango zala Jaungoicoac pecatuba parcatzen zion señale ziurra.

Batzuec uste dute aguindu ziyola gañera.

catea urratzea guertatzen zan toquiyan bertan eguin zezala eliz bat Miguel santubaren izenean, baña errezago da siñistatzea eliz eguite ori Teodosio beragandic irten-go zala, bada esan degu len, beguirune andiya ziyola Miguel santubari, ta orain diyogu berriz Goyaingueru au Teodosioc bere laguntzalle ta zuzendaritzat auqueraturic zeucala. Oso aguriyan dagoan gauza da, Aita Santubac eman ziyon miñariya, zerutic zetorquiyan gozotasuna bezela artu zuala beregan Teodosioc, bere pecatuben parcaziyoraco, ta ezagun guztiyac eracuste on bat izan zezaten; ta eziñ guenezaque siñistatu bigarrenago zama (1) gogor au nai-ta-nayezcotzat emango zitzayola, gauza chit gaitza ta ia ezin eguin dan guisacoa dalaco.

Orrelaco gogamen ta asmoacquiñ etorri zan bere sorterrira Teodosio, asi zuan aguindu zitzayon nequezco bizitza, gogo bero bizi batequin, ta ondorengo eunquida luzeac esaten dute ichutasuneco ordu batean gurasoen illtzalle izan zana eracu-

(1) Carga.

tsi zuala guero, mundu guziyaren aurrean, zeñ andi ta biyotzaren erdicoa zan berac eguindacogaistaqueriyagatic sentitzen zuan damua. Orain esango ditugun guertaera batzuec aguertzen dute ongui.

VI.

Condaira zarretan sustraya ondo artuta guero, gauza onen gañean iracurgarriric ederrena eguin duan izcribatzalle andi battec, bere iracurgai orretaco izape (¹) baten aboan ipintzen ditu, nic emen jarrico ditudan itz batzuec, eta itz oyec adierazten dute, chit arguiro, nola eramaten zuan Teodosioc bere gañean ipiñi zitzayon neque-talde gogorra. (²)

—«.....atzo arratsaldean lenbizico, ziyon Petronilac Apezpicoari, sartu nintzan arzuloan ta itz eguin niyon. Izuturic guelditu nintzan bere arpeguiya icustean, ta muguquidaz ta onbidez betea gañera.» Zeñ utsa zegoan bizitoqui ura! ¡Zer euquieza bertacoa! ¿Nola bizi litezque era orretan, lurrean sortubac? Udan, belarra ugari da-

(1.) Personaje. (2.) Navarro Villoslada *Amaya ó los vascos en el siglo VIII* deritzayon liburuban.

nean, belarra bacarric jaten du. Belarric eztanean, inguruco arcaitz batean uzten dizquiyot ogui latz beltzeranaren zati batzuec; osoa ta churiya bada, eztu batere jaten. Inoiz ipiñi diyot arcaitzean janari ohea, bañan alperric; egaztiyac jaten diyote. ¡O, nere aita! guizon arren bizitza, etengabeco mirari bat da. Neguco otzac eta jelac arcaitza bera idiquitzen dute toqui artan, ta *parra parra* dijoa arcaitz, izotzac pitzataba; elurrac jazten du aitz ura dena urtearen egunic gueyenetan, ta alashen ere, an ezta queric icusten, an eztago subaren arrastoric; gosea, otza ta bakartadea bacarric daude; ta guizagaño ori lepotic beranoco jantzi ta estalqui zar batequin, arri zabal batzuec oetzat dituala.... Andiya izan bazan bere pecatuba, andiya da bere maitetasuna, ta andiya bere neque ta miñariya.»

Petronilac esan zuana errico ezagüera zarrac diyonarequin egoqui ta berdiñ dator, ta oraiñ eztaucat Navarro Villosladac eguindaco gure zaldunaren irudiya emen ipintzea baizic. «Goñico Teodosio, esaten du, lenago añ guri ta sendo zana,

oso argal ta aulduba iruditu zitzayon, bada etzeucan azal ta ezurra baño besteric. Etzuten ézagutu: ille ta bizar zuri luze quiscur ta latzaren artetic osta aguirí zitzayon ildaco guizonaren irudico arpeguiya, argala, eguzquiyac errea ta izotzac gogortuba. Arpegui artan gueyen icusten zan gauza beguiyac ziran: bertan zeucan bizitzaren indarra, bertan gorputzac bear zuan argui ta berotasuna.»

Ta benetan, antz'ñetaco erriyen jardunac diyo, Teodosio leñarguiyac urtietan bizitzic necagarriyenean igaro zituala egunac, Aita Santubaren aguinduba eguiteagatic; cate bat guerriyan lotu ta egurrezco gurutze batequin ibilltzen zala bacartadean basamortutic zear, ta iñor inguruban zanean igues eguiten zuala; Jaungoicoaren erruquiyac bere escu zabalarequin, lagundu ziola chit ascotan; ta azquenez, oraiñ esatera goazen guertaera, beste andiyago baten aurreticoa, bere erri ta eche inguruban igaro zitzayola.

Guertatu zitzayon, edo biyotzean esna zeuden sentierac aguintzen ziyotelaco, edo animaco naigabe ta nequeac gueitzeagatic-

Goñi aldera joan ta bertaco basoetan ibiltzea, betico otoitz ta miñariyac eguiñaz. Goñi barrutico Ayedo deritzayon mendian, guerrico catearen gartza (1) edo burni zati bat erori zitzayon, zeruco laguntzalleac eguiten zion mesedebat bezela. Teodosioc toqui ura gurutze batequin *señalatu* zuan, gueroagoco eganetan bertan eliz bat jasotzeko nstearequin, ta eliza jaso aizanzan antziñetatic diyotenez. A. Burguic esaten du onetaraco bere emazte Constanzari deitu ziyola toqui artara; baño nola Jaungoicoaren erruquiyan zeucan Teodosioc bere icharopen-confianza guziya, siñisgarriagoa da etzuala emaztea icusico bere zor guztuari arpeguiya eman ta aguindu zitzayon dana ongui bete zuen artean. Edozetara ere, Goñico irgaruetatic alde eguin, ta Aralarco mendira joan zan, ta emen igaro zitzayon Condaira onen guertaeric andiye-na.

VII.

Barranca gañean jaiquitzen dan Aralar mendi arro ta latzean, ego aldetic eta An-

(1.) Eslabón.

dia deritzayon beste mendi beltzaren aurrez-aurre, gaurco egunetan Excelsisco Miguel santubaren eliza dagoan toquiyan, eremu edo basamortu bat zan orduban, arcaitz, sasi ta larrartean leize-zulo edo lurruspe andi itzal bat zuana. Lurruspe orretara ez omen ziran joaten beñere artzai, egurbiltzalle ta icazquilleac, ziyotenez, abere zital gaistoz betea zegoalaco, ta batez ere sugulna edo dragoi icaragarritzco baten bizilecuba zalaco. Antziñetaticesaten dutenez, Teodosioc leize-zulo ori auqueratu zuan bere bizitoquitzat, gorputzari neque berriyac eraman-eraziya anima salbatzeagatic. Zulo artan, Aralar gañetic izaquiyaren (1) edertasun guziyacicusiyaz, Jaungoicoaren equintz miragarriya beguiratubaz, nolaco escari beroac eguingo zizquiyon gure zaldunac bere Eguilleari! Ecaitzaren aserrezco ordubetan, Jaungoicoaren al izatea icusten duan chimista azcarrean, Teodosioren anima guda-zaleari irudituco zitzayon, bear bada, Miguel Goiainguerusantuba icusten zuala suzco ezpatarequin *enor Jaungoi-*

(1) *Izaquia*.—Naturaleza.

coa bezelacoric? deadarrez, ta infernuco deabru gaizquiña oso erraz menderatubaz. Ta gauza siñisgarriya da, ainbeste alizate, ainbeste ondasun, ainbeste guizonarentzat eguindaco apainduri beguiratzean, gueyago ta gueyago berotuco zala Teodosio Jaungoicoaren maitetasunean, gueyago ta gueyago damutuco zitzayola Eguille santubaren contra ichutasuneco ordu batean eguin zuan gaistaqueriya.

Guraso zarrac abotic abora eracutsi digutenez, Teodosioren animaco berotasunac ta bere biyotzaren ansi ta mendubac, beñ batean Jaungoicoaren gauzac gogoratzen zegoala, lurreco gauza guziyen contuba galdu ta corde gabe guelditzeraño jaso zuten. Entzun zituan orduban, bat-batera, bera bizi zan arzulo artatic irtetzen ziran orru icaragarri batzuec guda bildurgarri ta gogorren asieran izaten diran amorruzco dea-darrac bezela. Dragoyaren marrubac ziran, ta aguertu zitzayon dragoi ori, chit aserrea, beguiyac odolez beteac eta ao beltz gosetuba zabalic zituala, bacartadeco guizonaren gañera erortzeco uste ta ichu-retan. Irudituz zitzayon Teodosiori, pecatuba

parcaturic bazeucan ere, etzala oraindic bere anima oso garbituric egongo, bada artean etzan bete Alta Santubaren agundu guztia: gogoratu zitzayon, orduban iltzen bazan, zerura baño len neque samin negargarrizcoenac eramán bearco zituala; icusi zuan bere buruba bacarric, ta ezer eguin eziñ zezaqueala; oroitu zitzayon Jaungoicoac bacarric lagundu zeguiku yola, ta Jaungoicogana jaso zituen beguiyac lagantasun esque; artu zuan beso biyen artean gurutzea, deitu zion biyotz-biyotzetic beste mugaldi batean deabrubaren contra lagundu zion Miguel Goiaingueru santubari... ta icusquera miragarri arc azquen on bat izan zuan.

Argui dizdizari ta odei me garbiyen artean, aurretic gudari asco zecarzquiyola, aguertu zitzayon zeruco gudariyen buruba, ta bere arpegui gurgarri santuba eracutsiyaz bacarric, dragoi belz gaistoari igues eraguin zion ta ezcutatu zan bereala Teodosioren beguiyen aurretic.

¡Zer gozatasuna sartuco zan orduban bere buruba añ estu icusi zuan zaldunaren animan! Baña andiyagoa izan zan oraindic gueroco poza. Gurutzea besoetan zuala

guelditu zan bene-benetaco gogo sutubare-quin Jaunari esquerrac ematen, ta luza-roan guelditu zitzayon gorputza batere adore gabe.

Bere senera etorri zanean, jaiqui zan Teodosio, ta jaiquitez batera, guertaera miragarri baten bitartez, ordu batzuec lenago añ gogor ta sendoa zegocan catea zatitu, ta erori zitzayon bere oñetara, ta guelditu zan gore zaldunaren biyotza oso arrituric, eta egundañ izan etzuan ezti-tasunez gozatuba, bada, ordu artatic, parcatuba zeucan bere pecatu andiya, Aita Santubac emandaco nequetalde luze ta gogorra usteric guchiyeu zuanean amaitu zitzayolaco.

Jaincozco anima garbi ta zintzoac gogartetu bezate guertaera onen miragarritasuna.

¿Noiz izandu zan? Guraso zarracgandic guc entzun degunez, 714 garrengo urtean, lenengo Constantino Aita Santu zala, ta Teodosioc gurasoac ill zituanetic zazpi urtez gueroago.

Urte ortan bertan erori zitzayen godotarrei Españico aguintaritza Guadale-

teco eraso gogorrean, bada an galdu zuan Rodrigo erregueac, ez bacarric erregueta-suna, baita ere bere biziya. Urte guchi gora bera, guizaldi artan sortu zan ere Napparoco erreguetza. Lenbizico erreguetzat izendatuba Garzia Jimenez izan du zan, Abarzuza ta Amezcoetaco Jauna.

BIGARREN ZATIYA.

ELIZA.

I.

Goñlco zalduna biyurtu zan bere eche-
ra, guertaera miragarriya, Aralar-mendico
erriyai esanaz, eta denbora egoquiyan biur-
tzeco asmo erabaquiarequiñ, bizitza ta
eguite guziyac doneguldatu edo consagra-
tzera, ainbeste mesede eguin zizquionari.

Guertaera onen ondorenac ezagutu zi-
ran bereala: jaquin beziñ laster (oi baño
lenago) erri ta auzo ayetan, guertatu za-
na, cristau ayen fedia irazequi zan, bada
euscaldunac icusi zuten arguiro Jaungoi-
coaren anparua, eta etzuten izan Cristanda-
dia galduco zan beldurric, moroac guerran
zeramazquiten garaipenacgatic arriscuan

arquitzen bazan ere. Gueitu zan Miguel santubarenganaco jayera eguiñ ziran festa andiyac cristauen biyotzeco gozo neurrigabea aguertubaz, eta Aralarco mendi latza beguiratuba izan zan, cristandadearen alde guzietatic, aldare santu bat bezela.

Teodosioc bere aldetic, eguiñ zuanian bere gogoan lenbizi erabaquiya, guertaera miragarriyaren berriya erri ta auzoetan zabaltzeco, artu zuan asmoa, guertaera izandu zan lecu artan bertan jasotzeco oroicarri bat ondorengoac beti gogoan izan zezaten gaertaera au. Oroicarri au zan Eliz bat eguitea, bere bizilecu izan zan arcaitz zuloaren ondoan. Lambide au zan zirudiyan baño gaitzagoa, beguiraturic lecu soll, eta errietatic urruti, ta aldapatsu zegoan ari; baña fediac guziya garaitzen du, ta lambide ontan eziñ guezurtatu zitequean egui pozgarri au.

Eguiñ zuan Teodosioc Elizacho bat, gaurco eguneco maisuen iritziyan latino-bizantino deitzen dan eguituracoa, artzen zuala Elizacho onec bere barruban arcaitz-zuloaren ondo edo azpi eguiten zuan aitzia, eta onec zeucan sacon-une edo zulo

bat, beruntz luzeeran neurri eziñ ziteque-
na, gaur ere dirauena, eta emendic atera
zan lengo zarrac diyotenez, pizti beldurga-
rri ura. Elizacho ura ez guziz aundiya, ta
ar-uztai edo arcu bobedaquingoduna, eta
ateac ditu senzilloac; abetaco batian (egüer-
di alderacoan) issequi zituan, penitentziya
eguiñ zuan zazpi urte ayetan gorputzetic
zinzillic ibilli zituan cateac, guertatu zan
mirariyaren oroipenac obequi iraun zezan;
cate abec daude gaur ere orduban bezela,
eta beren pisuba da Naparroco emezortzi
libra escascho. Etzan guelditu Teodo-
sio, artu zuan asmoa osoro betetzearequiñ,
baizic nai izan ziyon eman bucaera bere di-
ñaco bat jartzen zuala cristau-esqueinsari
bat bezela, Elizachoa, Iruñeco Obispo Be-
neragarriyaren escuetan, Aita bati ematen
baziyon bezela berac zaitu zezan; eguiñ zu-
an eche bat aren urrian eta anche bizi izan-
du zan gañeraco denboran comentu batean
bezela, bere emazte Constanzarequiñ.
Onetaraco, aurretic eguiñ zuan beste Eli-
zacho bat Goñico balleraco Ayedo-mendian
cate sonatu aren malla len esan degun be-
zela ascatu zan locuban.

Guertaera onen gañian escriptu izan daretic ateratzen dana da, Aralarco mendiya-
ren oñean, Huarte Araquildic urrean, ba-
zala orduraco comentu bat, Santa Maria
de Samarzecoa deitzen zana (bere Eliz ta
Ostatu echea oraindic an daude), Benito
santubaren Ordenaco prailleac zeudela co-
mentu artan, eta Obispoac artubaz guertae-
ra au berari zegoquiya ardura andiz, ja-
rri zuala Excelsisco Miguel santubaren
Eliza praile ayen escuetan, berac contu ar-
tu, ta serbitu zezaten, eta pensatu diteque,
beti ezpada ere aldi batzuetan Excelsisco
Miguel santubaren Eliz-echean bizituco zi-
rala prailleac, eta izango zala ura-guzi-ya co-
mentu bat bezela. Onetaraco asco degu go-
goratzea batetic cristauen, religioaren gora-
bera beldulgarriyac, bere apaiz ta elizenac,
moroac Españira etorri ziran denboran
arriscutsu artan; eta bestetic, mendi arcal-
tsu ayetan arquitzen zan anparua.

“Excelsis-co” izen onec nundic duan bere
jatorriya, edo zergatic ala deitzen dan, ja-
quitea, ezta orain lanbide egoquiya. Guizal-
di batetic bestera aotic aora datorrena
da. Naparroco Erregue Sancho Nagu-

siyaren escritura Errealean arquitzen da ere izen ori, aditzen emanaz, antziñatic dirauana dala. Eguiya da arquitzen dala batzuetan, "zelsocoa" "ezcelsocoa" "excelsicoo" eta "zelsisocoo" baña abec guziyac dira izen bat, beiñ batera ta bestian bestera esana, eta edozeñ moduz esaten dalaric ere, aditzera ematen duana, adoratzan dan Goiainguerubaren anditasuna, edo guizonen izcuntzan obequi esateco "Jaungoicoo goyetan adoratubaz" anditasun asco biltzen dan lecu edertasunean berdiñic eztuana, Aita Burguic esaten duan bezela. Uste degu au asco dala iracurleac bere betusteac eguiteco.

II.

1028 garren urtian Sancho nagusiya Naparroco Erregue zala, moroac boteac izan ziran Ebroco ibayaren ezquerrera, baita ere castigatubac sarritan eguiñ ziran guerraldi gogorretan eta orduban beregandu zuan osoro Naparro guziya Erregue andi onec.

Bere arduric andiyen bat izan zan Iruñeco Obispaduba berriztatzea, naicoa dese-

guiñic zegoana denbora artaco goraberac-gatic. Eguinquizun oni dagozquiyon pape-retan aipatzen dira "Basilica Iruniense" ta beste Eliz batzuec, eta aben artian "Excel-sisco Miguel santubaren Eliza" bere erriya-requiñ eta emendic, diyo eracuste batec, eza-gutzen dala, Teodosioren Elizachoac ba-zituala dembora artan echeren batzuec bere inguruban, erri bat eguiten zutela. Iri-tzi oni indar ematen diyote echeren batzuen oñ edo zimendu oraindic diraudenac, ba-tayatzeco ponte Elizan gaur ere icusten da-nac eta beste ezagungarri baliyo aundicoac, nola diran, Elizan ta bere inguruban ar-quitzen diran obi edo sepultura ascoac. Da-quiguna da, Sancho asi zala Elizaren oneraco bere berriyac zabaltzen, erregalo ugariyac eguiñaz eta bacoitegue edo pri-bilegio andiyacquin goratubaz.

Erregalo aben artian bat gaur ere icus-ten dana da ecantzola guziz eder bat, 1028 garren urtean eguiña, uste danez, eta oraindic gaur erretablo orretan icusten dan baliyo andiyac adirazten digu, guchi gorabera, orduban izango zuan baliyo-aren anditasuna. Bertan icusten da lenbi-

zi beste iduri guziz ederren artian santa Maria Nagusiyaren talluntz edo imagiña baten erabesta edo copi berdiña, Iruñeco Eliz nagusi-Catedralian arqultzen dan bezela. Aita Burguiren iritziyan an daude Sancho Erreguearen ta bere emaztearen erantz edo erretratoac, eta abec izan ziran, uste danez, erregalo ori eguiñ zutenac, bada onetaraco ere badaude arrazoi sinisgarriyac. Ecantzola edo erretablo, edertasunean berdiñic eztuan au, oraindic an dago Elizaco aldare nagusiyaren gañian contu andiz jarriya.

Gogoan iduqui bear degun gauza da, gai ontan dauzcagun berri ta juan-etorri guzliyac adirazten dutela, Eliz onen ta Iruñeco Eliz-nagusiyaren arteco elcartasun andiya; eta arrazoizcoa da gaur arteraño Eliz-onetaco Chantriac iduqui duten zuzajaundea, eta onen jatorriya ere adirazoco degu guziz labur bederic, gañeraco gauzen antzera, lan au ez gueyegui luzetzeagatic.

Badirudi jendeac, jayera guziz andiya arturic, egunetic egunera zijoazela gueltubaz ara zijoazen cristabac; chiquiegui guelditzen zala Elizachoaren barruba ainbeste
S. Miguelen condaira—4.

jende artzeco; emendic sortzen zala Eliz andi eder bat eguiteco asmoa, eta ala eguiñ zan gaur icusten dan bezela.

Gaur icusten dan Eliz arrigarri au eguiñ zan lenengo Elizachoa bere barruban, erdiyan, artzen zuala, Eliz-nagusi edo Catedralac beren coroac artzen dituzten bezela, bere pillarien arteco lauren erdiyan, eta bera da Excelsisco Miguel santubaren talluntz edo imagiña beneragarriyaren Elizchoa beress edo apartia. Zer ichuratacoa dan esatera igaro baño len, esango degu bere echaquintza dala *romanica* deitzen dana iru otoigobe edo *nave* dituana, bobedaz estaliya, eta beste ainbeste nicho, leyo batzuec argui eguiten diyetela: sendo ta andiyentsuba bere ingurune guziyetan dalaric, bere singletasun ta menaldizaz, adirazten du Ebangeliyo santubari dagoquiyon anditasun ta gozotasun guziz egoquiya, bacoitza beregan bilduric, gogartatu ta meditatze.

Pedro Sanchez zan Naparroco ta Aragoico Erregue eta Pedro Roda Beneragarriya Iruñeco Obispo (1090-ean). Biyac ziran, beren aurreticaco erregue ta obispo,

Excelsisco Goiainguerubari jayera andiya izan. ziyotenen ondorengo eguizcoac, Erreguec batez ere escatu ziyon bere oñaze-al-diac quentzea, eta Goiainguerubaren bitartecotasun miragarriyari zor izan zizquiyon osasun ta bizitza. Onen aurretic Naparroco Erregue VI garren Garziac, V-garren Sancho eta Sancho Ramirezec, beste Infante ta jaun andiacquiñ batian eguiñ zizquiyoten erregalo bicañac Aralarco Elizachoari; baña Pedro de Rodac eta Pedro Erregueac, guertaera miragarriyari anditasunic goyena emateco, artu zuten Eliz andi bat eguiteco asmoa, ezagutzen bazuten ere, esan degun bezela, eguiñquizun onec lan guziz andiyac emango zizquiyela. Erreguec eman ziyen cristaubai ejenplo arrigarri bat, bada lengo zarrac diyotenez, (1994-garren ur-tian) Huescaco guerralditic biyurtzean, bere mendecoen deboziyoa ta ondasunac gueitzeco, eta denbora berean Goiaingueru Santubari, argandic artu zituan mesedeagatic bere esquer ona aguertzeco, Pedro Sanchez, ber-bera, juan zan oñez Elizacho artara, ondarrez betetaco zacu bat bizcarrean eramana. Eliz berriya eguiteco ofrenda-

tzat, eta gañeraco debotoai ejenploa eman nayan.

Etzan alperricacoa izan Jaun onec eman zuan religiyo, deboziyo ta umilltasunezco ejemplo au. Obispo Jaunac denbora berean jartzen zuan Miguel santubaren anaidea, berroquei milla anai iduquitzeroño eldu zana, apaiz-naguzi bat eta beste oquei bere mendecorequiñ, eta emendic sortu zan escularoa alaco moduan, nun erregaloen ta esculanen bitartez, lau urteren buruan eguin zan Eliz andiya, Basilica. ¡Lanbide andi onetan Erregue bera asten zan languille mendeco bezela, eta deboto guziyac laguntzen ziyoten ere limosnaz edo esculanaz!

Deboziyoac eguiñ erazo zuan lan andi onen osagarritzat, eta baita ere Eliz eder onen anditasun gueyagoraco, eguiñ zan betico gogoan izango dan beste gauza miragarri bat: au izan zan Eliz onen donequida. Condairac diyonez eguiñ zan 1098 garren urtian, Agorraren lenengo igandea erori zan egunian (1): orain ere

(1) «Agustin santubaren egunetic urrengo igandean» au izan oi da gueyenian Agorraren lenengo igandea.

igande orretan, au da, Agorraren lenengoan, eguiten da Eliz onen consagraziyoren oroipeneco pesta. Ezagutzeco zer miragarriya izan zau Consagraziyo ura, asco degu jaquitea, onetareco bildu zirala zazpi Obispo: Naparroco Corteac, au da, Erregue ta bere ingurucoac, artu zutela parte andiya onetan, eta, beti sinistu zediñ guertaera au, ipiñi zirala zazpi aldare, zazpi Obispoen oroipenean; eta Obispo jaun abec eman zizquiyoten barcamen andiyac aldare ayetaco bacoitzari. (1)

(1) Ona emen Obispo Jaun oyen izenac Iruñeco Eliz nagusico zuzelecu edo archiboan dauden paperac diyoten bezela.

Bernardo Iruñeco-Rodrigo Tarragonaco, Felipe Sopertino-Frai Basilo Armenoetaco-Frai Rodrigo Compostelaco-Frai Gil Vituriense, ta Guillermo Embredunense.

Barcamen ugariyac eman dituzte Aita Santu, Cardenal ta Obispo Jaun ascoc, Eliz nagusico zuzelecu edo archiboco paperetan aguri danez, Aita Santu Leon XIII-garrenac eman zuan barcamen osoa, confesatu ta comulgaturic urtean beiñ, Excel-sisco Miguel santubaren Eliza bisitatzeagatic, principe cristaben arteco paque ta elcartasunagatic, eguizco fedea gueitzeagatic, herejia acabatzeagatic, etc., erregutzen zutenentzat, eta barcamen au irabazi diteque purgatoriyoco animentzat.

IV.

Denbora ontatic aurreracoan, alde batetic fedeac, eta bestetic erri onen eguizco religiyoac, adirazi dituzte Goiaingueru santubaren ta bere Eliz ederraren gloriyac. Naparro ta Guipuzcoa denbora guziyetan juan izan dira bertara, ta Erregueac eta andizquiac, aberats ta pobreac elcarren ondoren eguindaco erregaloen bitartez espirituco ondasunen iturri agortu eziñalaco Eliz au, eldu zan ere lurreco ondasunetan guziz aberats izatera.

Naparroco Erregue VIII-garren Sancho zala, (indartsuba deitzen zana) Iruñeco Obispo zan Juan Tarazonac adirazten zuan bere naigabea Eliz nagusico cabildua bear bezela osatu gabe zegoalaco, bada etzeucan Chantreric, eta beragatic Jaungoicoari ematen zitzayon adoraziyoa etzan Obispo jaunac nai ainbatecoa. 1206-garren urtian jarri zuten Chantria Excel-sisco Miguel santubaren errentetatic pagatzen zitzayola, eta, onetaraco eguiñ zan aguinduba, osoric arquitzen da oraindic, (1)

(1) Aita Burguic.

eta emendic sortu zan locarri berri bat Aralarco Eliz andiya Iruñeco Eliz nagusiyarequin gueyago elcartzeco.

Luzea, ta guretzat alperricacoa, izango litzaque jarraitzea emen condairaren bidea, eta arquitzen badira ere guertaera miragarriren batzuec, laburtasunari beguiraturic, gauza guchi esango degu oyen gañian. Gauza jaquiña da eztala Naparroan beñere oztu Eliz onenganaco sinismen ta otsarea, eta beste guertaera ascoren artian arquitzen da bat, oso gogoangarriya dalaco emen esango deguna. Aberastasunaren egarri andiz zeuden batzuec, jaquiñic Eliz artan ondasun andiyac zeudela, nai izan zituzten ayec berengandu, baña beti arquitzen zuten Goiaingueruari deboziyo ziyotenen sinismenaren aldetic eragozpenic andiyena beren asmo charrac aurrera eramateco. Juan dan eundiyaren azquenetan lapur batzuec ostu zuten Imajiñ miragarriya, bere apaingarri zeuzcan baliyo andico arriyac quentzeco; baña garesti atera zitzayen beren ausardiya; bada arrapatuac izan ziran Auñemendico chabola batian guizon doacabe ayec, emasquitu edo partitzen elcarren

artean ari ziralala ostu zutena. Beren buru eguiten zuana ill erazo zuan justiziyac Iruñen, eta berari escu bat mozturic, au ipiñi zuten zintzilik Elizaren atzeco aldean, burnizco errejacho batec adirazten duan le- cuban.

IRUGARREN ZATIYA.

ORAIN NOLA DAGOAN.

Igaro dira milla urte baño gueyago. Aralarren gallurrean, argui eguiten du oraindic ere beti bezelaco bizitasunez atsecabebuben goitarguiyac, beragana zuzendubaz beren premiyeu erremediyoaren billa, Goiaingueru sautubagana fedez beteric dijoazen cristaben pausoac. Ez dira Naparrac barric ara joan oi diranac, baizic baita beste lecu ascotacoac. Bizitzaco ichaso olatuzco ontan bidea utseguinic dabilztanen antzera sartzen dira salbaziyo portuban Imagiñ miragarri onen inguruban. (1)

(1) Lan andiya izango litzaque Goiaingueru onec bere debotoai eguintaco mesedeac contatzea zarretatic gaztietara aoz aozco esanetatic daquigunez. Aditu deguiyogun Aita Burguiri.

«Guizon bat eramaten du modu arrigarriyan Jaun-

Eliz au oso lecu bacarrean arquitzen da-
la icusiric, eta bertara dijoazenac egunetic
egunera gueituaz, Ostatu-echeac beregan-
du ditu lur edo lecu andiyac, eta au guziz
ondo eguin du, bada ara jua-
netorri bat
eguin bear duanac, naita nai ez bertan ga-
ba igaro bear du.

Ara dijoana, gaur, badijoaque burdin-
bidian Huarte Araquilco egonlecu edo
eztazioraño, eta andic icusico du Eliz au
aurre aldeco mendiya-
ren gallurrian, iduri-

»goicoa serbitzera, eta bere Elizatic zuzentzen ditu
»oquer dijoatzen bidezcoac; sendatzen dttu elbarri-
»tuac eta gaissoac, eta botatzen ditu guizonen gor-
»putzetatic deabruac» bat-banaca contatubaz guer-
taera abec. (Cap. 21. Lib. 3.º)

«Excelsisco Miguel santubac eguintaco mesede
»arrigarriyac estutasun andiyetan, erorquera, aur-
»guintza, mututasun, izurri ta beste onelacoetan.
»Guertaera guziz miragarriya, atereaz eriyotzaco
»arriscu ascotatic bere deboto bat» Siñalatubaz
guertaera bacoitza. (Cap. 20. Lib. 3.º)

«Laguntzen diye bere debotoai, beren atsecabeac
goratzen, ematen dizquiye beguiyetaco arguiya,
osasun ta familiya, aldentzen ditu deabrubic, mi-
calt edo plagac, eta eriozco peligruc» esanaz.

«Libratzen ditu erriyac bi milcat edo plaga arra-
»toizcoetatic, eta ateratzen ditu asco iltzeco arriscu
»urrecoetatic; gordetzen diyo biziya desesperaziyo
»irainduric zegoan bati leize zulo sacon batian»
(Cap. 22. Lib. 3.º) Gueyago jaquin nai duanac iracu-
rri beza Aita Burguiren liburuba.

tzen zayola, dala jabe gabeco elizacho chiqui ta errucarri bat, lecu bacar artan utziya. Erri ontan arquituco dira zaldi, (bertacoac izanic), bear bezelacoac, arcaitz ta bidechigor ayetan gora igotzeco, osasuna biguñecoentzat, edo oñez jua nai eztutentzat. Huarteco erriya alaya da, izanalean arrotzac ondo artzen daquiana, bidezcoari beti ondona andiz beguiratzen diyona gañeraco gure mendi-erriyac bezela.

Erritic ateratzean, alaitzen da bidezcoaren biyotza icustean guziz antziñaco bacartegui, gaur Elichoca edo capilla eta ostatu eche Samarzeco Santa Maria deitzen dana, Excelsisco Miguel santubaren Elizaren mende dagoana. Emendic artu bear da araco bidea, nun ta uste-izateco eztan bidechigor ta labur beressen batzuec artzen eztiran. Igoera necatsuba da, batez ere bere lenengo zatiyan. Bideac oquer-une asco ditu, ta diruri arcaitzean tallatuba, irristatzeco goitic bera erortzeco lecu beldugarritzcoac dituana, eta jua bear da, zaldiyaren perrac arcaitza jotzean ateratzen duan otsaren ta bere irristaldiyan artian, edo beldur gabe igotzera animatzen duan guiyariyaren be-

rriqueta alai ta issilldu gabecoa aditubaz. Baña beguiyac beste aldetic arquitzen dute atseguin gozoa berdetasun andi ura icustean, icusgarri beti berriya ta beti ederra. Aurreruntz ematen dan pauso bacoitza, icusgarri berri bat da, lurraren mudaldi berri bat, mundu miragarri au eguin duan Jaungoicoa zeñ arrigarriya dan eracusten diguna.

Goi-goyen dago Eliza, bere oñarritzat dauzcala andic aguiari diran erriyac, eta coroitzat zeruco odehyac. Ara igotzea, eziñ ditequean gauza diruri beetic beguiratuta, baña ala ere, lenengo aldapa igo ezquero, arquitzen da bide bat, aldapatsua bai, baña aldapa errazduna, eta guziz ondo dijoana. Eliza dago zelai guziz eder baten eguteraraco alboan, Auñemendico aize otza beti oi dabillen lecuan, aguiari dirala bertatic Naparroco mendi-illeraren oñarri aundiyeen diran lecubac, baita ere Guipuzcoacoac, guztiz arcaltztsubac, Arabacoac, Bizcaicoac, Gaztelaco ta Aragoicoac.

Excelsico Miguel santubarena dijoanac, bere condairac eracusten duan guziya gogoan duala, sentitzen du biyotzeco bigun-

tasun andiya bere oñac jartzean lecu ayetan, pensatzean guizaldi asco, bata bestearen ondoren, an eldu izan dirala fede ta deboziyo andiz, Excelsisco Miguel santuba, izen añ gloritsu ontan onratzera. Aren eguitura beress, sendo, gaztelu artu-ezin ditequenaren antzecoac alcargan sartzen dituala diruriala, nolabait ere esateco, Eliza ta ostatu echea, adirazten du be-realatic, ondo artuba izaten dala ara dijoan arrotza, bai besoen artian bere animaren consueloraco, bai ostatu ona emanaz bere gorputzaren atsedeen ta oneraco.

An eguiten dan bizitza espirituzcoa da, eta bertan arquitzen da paque osoa.

Echea gobernatzen du Apaiz contuartzalle batec. Au ipintzen du Iruñeco Eliznagusico Chantreac, bada ura da ango Zujejaun edo Patronoa, len esan degun bezela. Contuartzalle arc aguintzen du espirituco gauzetan, Eliza bere oñean iduquitze-co, an eguiten diran funtziyoetaco ta echearen gobernuraco juan-etorri guziyetan.

Nescame nagusiyaren contura dago ostatubari dagoquiyona, au da, jana ta gorputza-

rentzat bear dan beste guziya. Nescame onec ematen dizca contubac Apaiz Contuartza-llari, eta onec guero Zuzejaun edo Patro-noari. Contu-emate ta artze au esan di-teque dala ispillu bat gai onetan, aĩn errez ta ederqui eguiten dalaco bada escuartian gauz asco eta andiyac ibilliyagatic ere, iru lagun bacarric, bacoitzac bere escubi-deac dauzcatenac dira guziya eguiten du-tenac.

Bere Zuzejaunaren arduric andiyen bat, eta alic ondoen betetzen duana, da Eliza-ren zainturande edo conserbaziyoa, berri-tualdi andi ta egoquiyac emanaz, gaur agui-ri dan bezela icusten dala bere eder-tasun guziya. Lautic batean estali da zin-quezco tellatuz, gañeracoa ere ala egui-teco asmoarequiñ, bear aibat diru da-goanean, lambide costu andi onetaraco: eguiñ dira aldare berriyac; San Migue-lena bere Elichoa edo capillan, Ama Birgi-ñaren Aldare nagusiya, eta alboetan lau chiquiyac; baita ere aitorcuntegui edo confe-sonariyoac, eta sermoitoquiya, an da, pulpi-toa; Elizan ta sacristiyan eguiñ dira azpi edo suelo berriyac frospeco edo zocalo ederrac-

quiñ; guziya bertaco aritz-olaquiñ eder-
qui guelditzen dala, obequi eziñ dite-
quean eran. Equiñartari edo arquiltetoac (1)
jarraitu ditu Eliza eguiñ zan dembora ar-
taco usariyo ta arguigarriac; eta santuben
talluntz edo imagiñac, meritu andiz lan-
dubac, izan ziran auqueratubac, ango jen-
dearen jayerac escatzen zuan bezela, eta
Munichen (Babiera) eguiñac erregue-
entzat lan eguiten zan, Maier ta bere la-
gun jaunen lanteguiyan. Alboetaco alda-
rletan aguertzen da gueyeguizco modesti
bat, baña au guertatzen da, bere egitura
eta zenbate edo numeroan iraupendu nai
izan zalaco, lenbizico aldiz eguiñ zanian
izan zuan azparri edo siñale aparta: zaz-
pi aldare izatia eta beren iplñera era-
baquiya, bada ausse da Eliz au donequida-
tu zanean eguiñ zan zeremoni andi ta
ederra ondoen aditzera ematen duan oroi-

(1) Aldarien planoac eguiñ zituan Florenzio An-
soleaga-co Equiñartari jaquintsu ta languilleac,
bada bere jaquinduriya gai onetan zan andiyeneta-
coa, eta obra berriz eguiñ zuan lan onetan guziz
arguiya zan Iruñeco Isturiz Jaunac, guziya bere ja-
quinduriyari zegoquiyon bezela bucatubaz.

carriya. Noiz ta nola eguin zan len esan degu.

Lenbizico Elizchoaren aldarearen erdian dago guziz ondo eguindaco erzill edo urna bat, eta erzill orretan dago jarriya ta bear bezela segurutuba talluntza edo imagiñ beneragarriya, guziyac ezagutzen dutela nolacoa dan bere egitura ta ichura. Diruriyenez da zurarequiñ eguiña, eta eztaquigu noiz osoro zillarrez birrestali zuten; badauzca ere ipura edo listoi zillarrezco urreztatubac, denborarequiñ eta adoraziyoaquiñ aitubaz juan ez dediñ. Milla zortzi-reun irurogueita bederazigarren urtian os-tu zuten talluntza edo Imagiña lapur donausle edo sacrilego batzuec liburu onen bigarren zatiya bucatzean esan degun bezela, zeuzcan menasta edo metal baliyo andicoac quentzeco asmoarequiñ: berriz escuetaratutzean eman zitzayon berritualdi bat, gai onetan gosartari edo inteligente ziran personac icusten zutela, eta orrela dago gaur oso ondo gorde ta irauteco zoriyan.

Onela arquitzen dalaric eramaten dute beren premiyetan escatzen duten erriyetara, eta eramate au eguiten jayera edo deboziyo

guziz andiyarequiñ bere andan ipiñiric. Badaude ere errespeto andiz gordetzen diran antziñaco oiturac, eta ala, egun izendatubetan, eramaten da Santuba erri jaquiñetara, bere lenengo irteera Iruñera dalaric, eta emen urtero egoten da iru egunean, garizumaco pasco-astearen ondorengo astelen, astearte ta asteazquenean. Ez goaz orañ onen gañian itz eguitera, bada emen ori dagoquigunic ez degu uste.

Oraindic denbora guchi dala jarri da oitura bat, nolabait ere iraun dezan lecu santu artara eguiten diran bisita gogoangarrienen oroipenac. 1889-garren urteco Baquillaren 3 ta 4-an, Naparroco cristau catolicoac eguiñ zuten erromeri bat Españian eguizco religiyo bacarra, au da, catolicoena, izatea erabaqui zanetic, cunplitzen zan XIII-garren eundi edo sigloa ospatzeco, eta erromeri ontan izan ziran 15,000 milla anima. Erromeri onec, beste ascoc bezela, nai izan zuan utzi ondorengoentzat bere juanera miragarriyaren oroipen irauncor bat, eta marmolezco arri zuri, erregalo lecu santu ari eguintaco batean, Elizara sartzeco atearen gañean, S. Miguelen condaira—5.

dago ipiñiric erromeri au noiz eguin zan, baita ere orduco beste juan-etorriyac.

Marmol zuriyan dago ere escripturic nola XII garren Alfonso gure erregue zana, eguin zuan ara bisita, imagiña ari zion deboziyo ta errespetoa aguertubaz, Betelutic juanic 1884 garren urteco Abustua-ren biyan, bada denbora artan anche zegoan bere gorputzeco osasunagatic urac artzen. Bisita onec izan zuan aparteco graziya, bada juan zan aurrez abisatu gabe, gauza jaquiña bazan ere erreguec ara juateco zeucan gogoa, eta ala esqueñi zitzayon Iruñetic eramandaco gosari ariñ bat, eta jan zuan, berac ala nairic, lecu santu ura inguratzen duten pago-arbolen azpiyan eta bere bisita eguiñic joateracoan, bisita onen oroipenean utzi zuan doanqui-limosna bat.

Bucatu degu. Gure gogora badatozqui-gu oraíndic lecu santu oni dagozquiyon gauz asco, baña ez goaz emen esatera. Zerbait utzi bear degu ara dijoan arrotz edo peregrino debotoarentzat, senti dezan an arquitzean, guc sentitu degun bezela, biyotzeco biguñtasuna, aiñ barruco ta iraun-

corra nun berdiñic eztuan, ta quendu ere eziñ ditequean. Emergo semientzat badaude an oroipen santubac, anima garbiz adoratatu bear diranac; Española semientzat badago an, sarritatu bear dan egun gogoangarri baten oroipena: cristabaren biyotzarentzat dago aldare bat, gauza guziyen asiera ta azquena dan Jaungoicoa adortzeco. Arrazoi onegatic mendi ura uztean, anima, ainbeste mirariyen Eguilleaganaco errespeto santu batez beteric, mingañac gauza bat bacarric esan dezaque, Elizaco bobedan aguri danaren oroipenean; eta jaquinduri guziya dago esaera bacar orretan:

¿Nor Jaungoicoa bezelacoric?

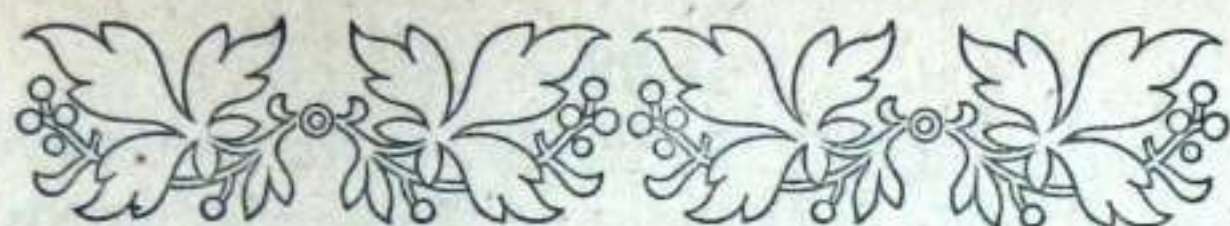
AZQUENA.

Iruñen, 1894-garren urteco Ilbeltzian.

Excelsisco Miguel Santuba.

ZERUCO GUDARTARI PRINZIPE GUZIZ GLORITSU
MIGUEL GOIAINGUERU SANTUBARI
MESEDEAC ESCATZECO, TA JAUNGOICOAGANDIC
BERE BITARTECOTSUNEZ IRISTECO
BEDERATZIURRENA.

Excelsisco Miguel santubaren Elizan
goi-aingueru on! eguiñ oi zayon bederatzi-
urrena, sarritan moldizquiratu izan da,
eta liburuko batzuetan, bere alaban-
tzen berri labur batequiñ, bere debotoen

Jaun guziz arguidotar Daturi ta Irigoyen-go Juan
Lorenzo, Iruñeco Obispo izan zanac, eman zituen
egun bacoitzeco 40 eguneco barcamenac Goiaingue-
ru Miguel Santubari bederatziurren au eguiten di-
yotenenzat.

Beste Obispo batzuec ere eman dituzte barcamen
ssco Excelsisco Miguel santubaren talluntz bene-
ragarriyaren aurrean *Aita gure, Abe Mari ta Gloria*
Patri errezatzeagatic.

escuetan dabill. Bederatzi urren onen bi-tartez irichi dituzte ascoc Eliz eder artan mesede andiyac Principe nagusi onengandic; eta dudic gabe beste lecu ascotan ere deboziyo au eguiñ izan diyoten cristau fededunai eguiñ izan dizquiye, ta eguiten dizcate orañ ere mesede miragarriyac.

Bederaziurren au eguiñ diteque Golaingueru santu onegandic mesedien bat irichi nai dan edozeñ demboretan. Baña premizco aldi apart oyezaz gañeracoan ondo diruriyan gauza izango da eguitea, bera onratzeco jarriric dauden festaldi bietan, eta dira; bata beraren Aguerqueran, Mayatzaren 8-an, eta bestea beraren donquintzan, Agorraren 29-an. Asiera eman leguiquiyo bederaziurrenari fest oyetaco bacoitzaren aurreco egunian festatic zortzigarrenean bucatzeco.

Bederatzi-urrenaren egunetaco batean, au eguiten duanac, confesatu ta comulgatu bear du alic eta federic biziye naz artaraco prestatubaz, ta ascoz obe izango da bi aldiz ori eguiten badu, au da, lenengo ta azquenengo egunian. Sayatu bear da ere Miguel eta Aingueru santubai atse-

guiñ ematen pecatu guzitic, batez ere garbitasunaren contracoetatic aldendubaz, bada birtute au da aingueruzcoa. Eguiñ bitza ere obra on apartecoen batzuec, nola diran, doaqi edo limosnac, gaissoac bisitatu, illarazgo edo mortificaziyoren batzuec sufritu, eta beste onelacoac. Batez ere Miguel santubari onra atseguin garriya emango diyona, izango da, barau bat ateratzea ostiralean, Jesusen Pasiyoaren oroipenez. Ala beartuco ditu gueyago Miguel santu ta zeruco beste Aingueruac Jaungoicoagana co bitarteco izatera, deseo duana iristeco bere erruqui neurrigabeagandic, eta deseo duana on ezpalitzaquiyo, escuratuco diyote beste gauza obe bat, betico zoriontasuna] iristeco ondoen datorquiyona.

Bederatziurrenaren lenengo eguna.

Miguel santubaren aldare edo-imagiñ baten aurrean belaunico jarriric, jasoco du biyotza presente dagoan Jaungoicoagana; adoratuco du bera fede guziz bizi ta eguiz-coarequiñ, emango dizca esquerrac labur-quirol, bere ondasunagandic artu dituan mesedeacgatic, eta Goiaingueru gloritsubari eguiñ diyozeanagatic; esqueñico dizca bere pensamentu, zaletasun, erregu, itz eta obra guziyac, aren betico Magestadearen gloriric andiyeneraco, bere Ama Birgiña guziz santa onratzeco, eta Miguel santubaren, ta Aingueru ta zeruco santu guziyen erreberenziyan.

Onen ondoren eguingo du Gurutze santubaren... eta contriciozco actoa, esanaz: Nere Jesu-Cristo Jauna.

Eta guero esango du, lenengo egun oni dagoquiya ondorengo

ORAZIYOA.

Aingueruben Jainco ta Jabea: oyei aguindu diyezu guizonac gordetzeco. Esqueintzen dizquitzut Espiritu zerutar aben merezimentubac eta Miguel aingueruben Prinzipearenac. Onec, berac, baita ere bere Ministroen bitartez, gordetzen ditu guizonac; gorde nazazu bada ni ere pecatu guzitic, aingueruben diñaco garbitasi narequiñ, eta indazu bederatziurren ontan escatzen dedana, zure onra ta glorific andiyeneraco. Ala izan dedilla.

Emen errezatuco dira bederatzi aldiz Aita gurea ta Abe-Mariya, Aingueruzco bederatzi coroen, eta Miguel Santu guziyen buru danaren erreberentziyan, ta guero esango zayo Goiaingueru oni ondorengo otsule edo antifona bere Oraziyoarequiñ:

ANTIFONA.

Miguel Santuba, Principe guziz gloritsuba, zeruco ejerzituen aguintari ta buruba, animac zeruraco artzen dituzuna, Jaungoicoarequiñ zeruban bizi zerana. Jesucristoren urren Elizaren Gobernatzalle miragarriya, birtute ta goitasun aundicoa:

libra gaitzatzu, zuri deitzen dizugun gu-
ziyoc, atsecabe guzitit, eta zure eguinqui-
zun eder ta bitartecotasun guziz aundiya-
gatic, iguzu Jaungoicoaren serbiziyo san-
tuban prochu ugariyac ateratzeco graziya.

*V. Erregu ezazu gugatic Jesucristoren
Elizaco Principe Miguel santu guziz gloritsuba*

*R. Jaungoicoaren promesen diña izan gai-
tean.*

ORAZIYOA.

Jaungoico guziz altsu ta beticoa, zure
ontasun guziz andiyagatic, guizonen one-
raco Miguel santu gloritsuba, zure Eliza-
co Printzipe era miragarriyan ipiñi zen-
duana: iguzu graziya, bere laguntza onaz
merezi dezagun, gure etsai guzietatic
emen anparatubac izatea, ta gure eriyozco
orduban zure guzizco Magestadearen au-
rrean aurquezten gueranian garbi, ta sal-
batzeco zoriyan arquitzea Jesu-Cristo gu-
re Jaunagatic. Ala izan debilla.

*Guero confianza gueitubaz biyotzac dacarz-
quiyon itzacquin, edo bere deboziyoac sortzen
diyozcan zale edo afectoacquiñ, escatuco diyo
Migueli santubari, irichi nai duan mesedea.*

BIGARREN EGUNA.

Egun ontan, eta bederatziurrengo egun guzietan, esan ta eguingo da guziya lenengo egunian bezela, egun bacoitzeraco ipintzen dan Aingueruben Coroai dagoquiyaen Oraziyoa baccarrie aldatubaz.

ORAZIYOA.

Golaingueruen Jabe ta Jaincoa: zure Gloriyari dagozquiyon eguiteco andiyac jartzen dituzu Espiritu altsu oyen escubetan. Esqueintzen dizquitzut aben ta Miguel goiaingueru santubaren merezimentubac. Onec gorde zuan zure onra Luzifer ta bere Aingueruben contra. Indazu graziya nic gauza guzietan billa dezadan zure gloriac andiyena, eta eman zadazu bederaziurren ontan escatzen dedana.

Aita gurea...

IRUGARREN EGUNA.

Prinzipaduben Jauna, abei aguindu diyezu erreinuac zaitzea. Esqueintzen dizquitzut Espiritu guziz bicañ aben merezi-

mentubac, baita ere Miguel santu crista-
ben Erreinu guziyen zaitzalle nagusiya-
renac, gorde ditzatzun nere gorputzeco
zentzu ta animaren almenac zure legue
santubac ausi ez ditzaten, eta eman degui-
dazun bederatziurren ontan escatzen de-
dana, zure onra ta gloriric andiyeneraco.
Ala izan dedilla.

Aita gurea...

LAUGARREN EGUNA.

Deabruac lotzeco escubide apartecoa
daucaten Potestadien Jauna, esqueintzen
dizquitzut Espiritu guziz altsu aben mere-
zimentubac, baita zure serbitzari goiain-
gueru Miguel, deabrubac osoro menderatu
zituanarenac. Orduban bezela orañ ere pe-
leatzen du beti ayen contra, ta guizonen
alde: merezimentu abecgatic escatzen di-
zut, gorde nazazula mundu, deabru ta ara-
guiyaren tentaziyo guzietatic, eta eman
zadazula, bederatziurren ontan escatzen
dedana, zure onra ta gloriric andiyeneraco.
Ala izan dedilla.

Aita gurea...

BOSTGARREN EGUNA.

Birtutien Jauna: aben bitartez eguiten dituzu zure escubide eziñ andiyagoari da-
gozquiyon milagroac, zure gloriraco ser-
bitzera naturaleza beartubaz: esqueintzen
dizquitzut Espiritu miragarri oyen mere-
zimentubac, eta munduco mirari guziyac
eguiteco daucazun Espiritu-nagusi Miguel
santubarenac, nere naturaleza galdu onen
grña charrac azpiraturic, lagun deguida-
zun gordetzen ta gueitzen zure graziya,
ta irichi dezadan bederatziurren ontan
escatzen dedana, zure onra ta gloriric an-
diyeneraco. Ala izan dedilla.

Aita gurea...

SEIGARREN EGUNA.

Dominaziyoen Jauna, abec dira, berac
baño beeragoco coroen buru, eta zure
Probidentziyaren Ministro. Esqueintzen
dizquitzut Espiritu guziz goitu aben me-
rezimentubac eta zure lenengo ministro ta

Paradisuco nagusi Miguel santubarenac, eman deguidazun, nere griña char guztia azpiratzeco bear dedan indarra, nere nagusi guziyenganaco obedientziya, ta bederatziurren ontan escatzen dedan graziya, zure onra ta gloriric andiyeneraco. Ala izan dedilla.

Aita gurea...

ZAZPIGARREN EGUNA.

Tronuen Jauna, abetan zure glorico eser-toquiyan bezela, descantsatzen, ta, zure Justiziyaren Tribunalean bezela, jartzen zerana: esqueintzen dizquitzut Espiritu guziz goi aben merezimentubac eta zure goialnguere Miguel santubarenac, zure anditasunaren tronu ta zure Justiziyaren Ministroric andiyenarenac; eman deguidazun graziya nere buruba gogor juzga dezadan, guero bigun juzgatuba izateco, eta irichi dezadala bederazlurren ontan escatzen dedana, zure onra ta gloriric andiyeneraco. Ala izan dedilla.

Aita gurea...

ZORTZIGARREN EGUNA.

Jaquiñduri osoz apainduric dauden Querubiñen Jauna: esqueintzen dizquitzut Espiritu guziz jaquintsu aben merezimentubac, eta Miguel santu nagusiyarenac. Onen bitartez eracusten dizcatzu Elizari jaquiñ bear dituan eguiyac. Eracutsi zadazu zuri beldur izaten, eta zu amatzen, bada ausse da jaquinduriric andiyena, eta indazu ere, bederatziurren ontan escatzen dedana, zure onra ta gloriric andiyeneraco. Ala izan dedilla.

Aita gurea...

BEDERATZIGARREN EGUNA.

Zure amoriyoan irazequiric dauden Serafiñen Jauna: esqueintzen dizquitzut Espiritu guziz irazequi aben merezimentubac, eta Zuc maite dezun ta zu maite zaituan Miguel santubarenac, nic ere maite zaitzadan nere Jaungoico ta Jabe

bacarra, gauza guziyaz gañ, anima, biyotz
ta indar guziz; eta eman zadazu be-
deratziurren ontan escatzen dedana, zure
onra ta gloriric andiyeneraco. Ala izan
dedilla.

Aita gurea...

Miguel Goiaingueru Santubari
GOZOAC.

*Aingueru danen aguintariya
zerade Miguel zeruban,
Gorde gaitzatzu bizitzan eta
Azquengo gure orduban.*

Ejerzituben Buru zeruban
Jaincoac ipiñi zaitu,
Eta zuc dezu Luzbel gaiztoa
Pelean oso garaitu;
Zerutic bota infernura, ta
Paquea jarri zenduan:
Gorde gaitzatzu...

Paradisotíc bota zenduan
Lendabizico guizona,
Icusirican esquer aín gaisto
Jaunari eman zilyona;
S. Miguelen condaira —6.

Gueroztic beti negarrez bizi
Izaten guera munduban:
Gorde gaitzatzu...

Israeltarrac ondo ziñuzen
Portu onera eramán,
Eta zerutic jechi zan mana
Beren janaritzat eman;
Ayen guiyari, Jaunac jarriric,
Izan ziñan zu orduban:
Gorde gaitzatzu...

Munduban bizi izan zanean
Ama Birgiña Mariya,
Zeruben goitic etorrirican
Eguiten ziñon guardiya;
Egunen batez arqui gaitzen
Zeruban bere onduan:
Gorde gaitzatzu...

Jesus zegoan baratz santuban
Erregutubaz Altari,
Eta zerutic ecar ziniyon
Consueloa berari;
Jesus onaren atsecabea
Oso gozatu zenduan:
Gorde gaitzatzu...

Juez zuzena zeran bezela
Dezu escuban pisuba,
Eta contubac ondo artutzen
Zera maisuben Maisuba;
Obra on eta charrac, guztlyac,
Sartuco dira contuban:

Gorde gaitzatzu...

Jaungoicoaren gloritaraco
Eguiten dezu guziya,
Zure contura gure Jaincoac
Dauca munduba utziya;
Zerura eldu gaitezen danoc
Mundutic irten onduan:

Gorde gaitzatzu...

Gure^rerriya amparatzeco
Jaunac jarriya zu zera,
Luzbelec guerra eguiñagatic
Bialtzen dezu atzera;
Ondo daquigu zure escuban
Ezpatac zer indar duan.

Gorde gaitzatzu...

Lagun zaguzu Luzbelen contra
Daucagun guerra biziyan,

Bada gu ere sayaco guera
Aldezaquegun guziyan;
Beñere aztu gabe iduqui
Zaitzagun beti goguan:

Gorde gaitzatzu...

*Aingueru danen aguintariya
San Miguel zera zeruban
Gorde gaitzatzu bizitzan eta
Azquengo gure orduban.*

—
Princeps gloriosissime, *Michael Archán-
gele*, esto memor nostri, hic et ubique sem-
per precare pro nobis Filium Dei. Alleluia,

*V. In conspectu Angelórum psallam tibi,
Deus meus.*

*R. Adorábo ad templum sanctum tuum, et
confilébor nómini tuo.*

OREMUS.

—
Deus, qui miro órđine Angelórum mi-
nisteria, hominúmque dispensas: concéde
propítius, ut, á quibus tibi ministrántibus
in coelo semper assístitur, ab his in terra
vita nostra munlatur. Per Christum Dómi-
num nostrum. Amen.

LAUS ET HONOR TIBI, VIRGINIQUE
MATRI MARIAE.

